

A sikeres életéknél nincsen unalmasabb

Beszélgetés Ferdinandy Györggyel

Ferdinandy György írónak két új kötete jelent meg spanyol nyelven a közelmúltban: az egyik a négy gyermekének szóló vallomás, a másik Puerto Rico, az egykori lakhellyel kapcsolatos írások válogatása. A József Attila-díjas, nyolcvanhárom éves alkotónak hamarosan két magyar nyelvű új kötete is a boltokba kerül, de a valaha feleségével gyakorolt magyarról spanyolra, illetve spanyolról magyarra fordítást sem iktatta ki teljesen az életéből. Mélyinterjúnkban többek között trópusi tanárságról, nyelvek és kultúrák közötti átjárásról, kettős állampolgárságról, műfajváltásokról és példaértékű pályatársakról kérdezte Dél-Miamiban lévő otthonában a barátja, Navarrai Mészáros Márton irodalomtörténész, kulturális újságíró. (Mivel a beszélgetés két közeli barát között zajlik, eltekintünk a magázástól.)

– Az elmúlt fél évben két új köteted jelent meg spanyol nyelven. Mitől függ, hogy anyanyelveden, magyarul, vagy a francia után harmadiknak választottn, spanyolul veted papírra az irodalmi alkotásaidat?

– Mindig és mindent magyarul írok meg először, ez évtizedek óta így van. Ezek közül van, amit lefordítok spanyolra, van, amit nem. Régen a franciával ugyanígy voltam, mellesleg az a kontrollnyelvem volt, hiszen az egyik nyelvről a másikra történő fordítás olyan szintű elmélyülést igényel, amely során minden apró hiba láthatóvá válik. A *Cartas a Mis Hijos* (szabad fordításban: *Levél fiaimnak*) című kötetet már ősszel befejeztem, otthon írtam meg. Ott úgy látszik, lassabban örölnék a malmok, mert késő ősszel itt, Amerikában átültem spanyolra, és decemberben meg is jelent a Silueta spanyol nyelvű floridai irodalmi kiadó gondozásában. Azért fordítottam le spanyolra, mert a gyermekeim nem olvasnak magyarul (a legkisebbet, Jorge Josét leszámítva), kizárólag angol vagy francia nyelven megírt könyvet vesznek a kezükbe. És, ha már lefordítottam, leadtam a kubai menekültek által alapított Siluetának, a Miami székhelyű kiadó pedig szinte rögtön, nagyon szép kivitelezéssel – gyermekeim színes gyermekkori rajzait felhasználó illusztrációval – kiadta. Így szerepel a kötetben a spanyol ajkú legkisebb fiam első írott mondata. Regényt akart írni, hiszen azt látta, én is azt írok. „Volt egyszer egy indián törzsfőnök, aki nem tudott kakálni.” Ez az ominózus mondat. A másik spanyol nyelvű kötet már huzamosabb ideje készül. Egy Puerto Ricó-i kiadó, az Isla Negra március elején adta ki, természetesen Puerto Ricóban. Már két éve is náluk volt a kézirat, de időközben két hurrikán – az Irma és a Mária – teljesen elpusztította a szigetet, mindent előlről kellett kezdenünk, pedig a katasztrófa előtt már be volt tördelve az anyag. *Un día en la Isla*, vagyis *Egy nap a szigeten*, ez a címe. És márciusban megtartottuk a bemutatótornéját, sok Puerto Ricó-i állomáson, köztük azon az egyetemen, ahol tanítottam.

– Az előző kötet három fiadhoz és egy leányodhoz szóló irodalmi vallomás. Miként jellemezhető a másik spanyol nyelvű novellagyűjtemény?

– Tíz olyan elbeszélést tartalmaz, amelyek szorosan kötődnek Puerto Rico szigetéhez. Ezek 1964 és 2017 között készült írások. Akad közöttük olyan, amit csak spanyolul írtam meg, de a legtöbbet magyarból fordítottam spanyolra.

– Van kultúrája a szépirodalomnak, az aktív irodalmi jelenlétnek, az író-olvasó találkozóknak, az irodalmi szintre emelt közbeszédnek Miami-ban, ahol 2000 óta az év felét töltöd, illetve Puerto Rico szigetén, ahol harminchét és fél évig egyetemi tanárként tanítottál, és ahova még alkalomadtán visszajársz?

– Amikor 2015-ben az Isla Negra kiadónál – ők rendszeresen kiadnak – megjelent az előző kötetem Puerto Ricóban, szerveztek néhány könyvbemutatót. Annak a könyvnek az első bemutatója a Puerto Ricó-i egyetemen volt, a díszteremben. Megszámoltuk, több mint kétszáz diák jött össze, kérdéseket is feltettek. Megható összejövetel volt. Az egyik lánytól én kérdeztem meg, hogy miért jöttek el ilyen sokan, miért érdekelte őket egy magyar író-nak a spanyolul megjelent kötete. Azt felelte, azért, mert nekik és róluk szól. Úgy látszik, ők ezt már tudták. Meglepett ez a nagyon pontos és találó megfogalmazás. Az én képzeletbeli olvasóm nem kifejezetten Puerto Ricó-i, nem kifejezetten magyar, az elképzelt olvasóm valahonnan a senki földjéről származik. Nem, ez mégsem lehet így, jelentette ki ez a lány. Akkor határoztam el, hogy megírom azt a kötetet, ami márciusban jelent meg. Rá kellett jönnöm, hogy az ottaniak nem tanulják következetesen a saját múltjukat. Ellenben én megírom a saját tapasztalataimat a Puerto Ricó-i függetlenségi mozgalmakról is. Az említett kötet első írása 1965-re datálható, az utolsó forradalmár, Pedro Albizu Campos temetésével indul. A kötet utolsó írásai pedig már a közelmúltba vezetnek. Fél évszázada láttam a forradalmár temetését. Neki az egyik öccse Baszkföldön élt, de soha nem tartottak szoros kapcsolatot. Aztán egyszer csak eljött a szigetre, mert fel akarta fedezni magának a forradalmár bátyót. Persze, nem feltétlenül testvéri szeretetből, kicsit az örökség is motiválta. Megismerkedtem egy egészen öreg asszonnyal, akiről kiderült, hogy a forradalmár ő gondozta az utolsó napjaiban. Ő mesélte el nekem, hogy a kisebbik testvér semmi nyomát nem lelte Don Pedrónak, hiába volt meghatározó alakja a sziget történelmének. Ennyit Puerto Ricóról. A Miami-ban lévő olvasóközönségemre sem panaszkodhatom. Azt tudni kell, hogy Miami lakosságának 97 százaléka spanyol anyanyelvű: ezek latin-amerikai bevándorlók és az utódaik. Ők még olvasnak, ők eljönnek a könyvbemutatókra. A Silueta Miami különböző könyvesboltjaiban rendezi meg az új kötetek bemutatóit. Nagyjából hatvan-nyolcvan ember mindig órák hosszat ott ül egy-egy ilyen eseményen. A latin-amerikaiak között van kultúrája az irodalomnak. Az angolszászokkal nem tudom, mi a helyzet, hiszen azokkal nem találkozom Amerikában, mert ők nem Dél-Floridában élnek, hanem tőlem távolabbra, az állam középső és északi részén. A napilap, amelyet járattunk a feleségemmel, spanyol és angol nyelvű változatban is a postaládánkba kerül. De csak a feleségem olvassa az angol kiadást.

– Évtizedek óta kettős állampolgár vagy, a magyar mellett az amerikai is felvetted. Büszkeséggel tölt el ez?

– Kezdem azzal, hogy '56 után több mint harminc évig genfi menekülttárvélemmel éltem. Az amerikai állampolgárságot akkor vettem fel, amikor rájöttem, hogy az a hazalátogatásom alapfeltétele. Hivatalos úton kizárólag amerikai állampolgárként tudtam hazalátogatni. Tehát gyakorlati oka volt annak, hogy felvettem. Büszke vagyok az amerikai-ra, elvégre ez egy nagy ország, amely nagy dolgokat vitt végbe az évszázadok során. Gondoljunk csak arra, hogy az ő segítségükkel verték le a német nácizmust a második világháború idején. Bárcsak ne bántana néhány súlyos hiba...

– Az *Esperanza* című egyik, 2019 elején írt, *Puerto Rico* tematikájú elbeszélésed arról árulkodik, a napfény államának tartott, soketnikumú Floridában ugyanúgy jelen van a rasszizmus, mint a világ egyéb pontjain.

– Így van, és a rasszizmus elviselhetetlen számomra. De említhetném azt is, hogy a szociális törvényhozás nagyon gyenge lábakon áll, például igazán ritka az olyan munkahely, ahol rendes szülési szabadsággal élhetnek a női alkalmazottak. A legkisebb fiam, Jorge José – mi csak Jorgének vagy Kisgyurkának hívjuk – pénteken született, a feleségem pedig hétfőn reggel már bent volt a munkahelyén, ha nem csal az emlékezetem. Az általános betegszabadsággal ugyanez a helyzet. A biztosítás pedig drága, és bizonytalan lábakon áll. Ugyanakkor cseppet sem vagyok elégedetlen. Lassan húsz éve az év felét Floridában töltöm, és még soha egyetlen hivatalos ügyben sem kellett eljárnom. Itt olyan szabadnak érzem magamat, mint a madár.

– Ugyanígy érzel az átalakuló Magyarországon is?

– A feleségem szóhasználatával élve Magyarországgal szemben nagyon elnéző vagyok. Látom és tapasztalom, hova jutott az ország a rendszerváltás óta, de mégiscsak azt érzem, nem nekem kellene kioktatni az otthoniakat. Az ő feladatuk megtalálni a helyes megoldásokat. A megosztottság, a gyűlölködés, a szekértáborosdi viszont elszomorít. És sajnos egyre nehezebben tudom kivonni magamat alóla.

– Ha akarnánk, támadhatnánk azért is, hogy a kormánypárti lapoktól kezdve a leghangosabb ellenzéki orgánumokig minden felületen nyilatkozol, tagja vagy a művészeti tengely két eltérő oldalán elhelyezkedő csoportosulásnak, a Szépiprók Társaságának és a Magyar Művészeti Akadémiának is, amelyből előbb kiléptél, aztán vissza.

– A kívülállásomat úgy oldottam meg, hogy mindenhova beléptem, ezt vállalom. Három írószövetségnek vagyok a tagja: a Magyar Írószövetségnek, a Szépiprók Társaságának és a Lyukasóra Társaságnak. Szeretett barátaim vannak minden táborban. A sehova nem tartozásnak hátránya is van, például az, hogy senki nem nyúl az ember hóna alá.

– Dérczy Péter irodalomkritikus valaha a kispróza nagymesterének nevezett. Legutóbbi, a *Fájó holnapok* című, tavaly nyárra megjelent magyar kötetedben – amelyet én szerkeszthettem – két szociográfiai jellegű írás is helyet kapott. A *Puerto Ricóban* megjelent új spanyol nyelvű szövegekkel esetleg visszatérsz a szociográfia műfajához?

– Nem, a *Puerto Ricó*-i szövegek nem szociográfiai írások. Novellák, kivétel nélkül.

– Pedig azokkal az írásokkal egyidejűleg több szociográfiai írásod is született.

– Pontosan. Például a Dominikai Köztársaság diktátoráról, Rafael Trujillóról. Azt a szociográfiát Szabó bácsi, egy pesterzsébeti fűszeres, Trujillo nyugalmazott ezredese mondta nekem tollba az 1960-as években. *Puerto Ricóban* ismerkedtünk össze – ő már a Dominikai Köztársaságból menekült *Puerto Ricó*ba, ott, a halála előtt mesélte el kalandos életét, amelyet *Mammuttemető* címmel, 1982-ben megjelent kötetemben mintegy hatvan oldalon írtam meg.

– Mitől lesz valaki érdekes alanya az irodalmi szociográfiának? Mi fogott meg az öregben, akinek történetét egy másik, 2019 elején írt, *Két tűz között* című elbeszélésben felevenítetted?

– Mindig az alkalom szüli a jó témát. Szabó bácsinak roppant érdekes élete volt. Fűszeresként vonult nyugdíjba, és akként is halt meg *Puerto Rico* szigetén, a koporsójára mégis a dominikai lobogót terítették, a ravatalt a dominikai „honfitársai” állták körbe. Ez önmagában is elég izgalmas, de a legfőbb okom talán az volt, hogy Trujillo ezredesként

és a lőszergyár első embereként közelállt ehhez az autokrata vezetőhöz. Én 1964-től 2000-ig tanítottam a Puerto Ricó-i egyetemen, a kezdeti években rövid ideig Mario Vargas Llosa, a későbbi Nobel-díjas perui író – akit én csak, úgy magyarul, Varga Jóskának nevezek – is ugyanazon a karon, ugyancsak nyugati civilizációt tanított. Ő elment Dominikára, meg is írta a diktátor történetét. Engem azonban bosszantott és felháborított mindaz, amit elmesélt. Egy oligarcha családnál vendégeskedett, de Trujillo nyílt harcban állt a nagybirtokosokkal, akiknek a földreform során el akarta venni a birtokait, a perui pedig az ő szemszögükből, mondani sem kell, egyoldalúan írta meg Trujillo történetét. Eleve bűnözőnek állította be, holott a megítéléséhez hozzátartozik az is, hogy a Dominikai Köztársaságban még ma is állnak az iskolák, amiket építtetett. Tehát igencsak árnyalásra szorult Varga Jóska prózája...

– *Te nem egyoldalúan jártál el azzal, hogy Szabó Pált elsődleges forrásként használtad?*
– A legfőbb inspirációt ő jelentette, de Puerto Ricóban sok tízezres dominikai menekült közösség élt, és él a mai napig. Az ő történeteiből kicsit ellenőrizhettem az én Szabó bácsimat.

– *Miért hagytál fel a szociográfia műfajával?*
– Nem hagytam fel. Már nincsen rá alkalmam. Pedig szívesen írnék, de nincsenek alanyaim és témáim. Nyolcvanhárom éves vagyok, és már nem mozdulok ki azért, hogy témákat hajtsak fel.

– *Gyakorta említenek novellistaként, kismesterként, és a Ferdinandy-életmű jelentős része valóban kisprózai alkotásokból tevődik ki, pedig a pályafutásod elején versekkel is próbálkoztál.*

– Igen, a vers is egyike volt a korai szerelmeknek, Franciaországban két verseskötetem – *Látószeműeknek* címmel 1962-ben, *Tizenhárom töredék* címmel 1964-ben – is megjelent. Azután átálltam a rövidprózára, ami, tegyük hozzá, nem mindig novella. Néha tárcsa, néha elbeszélés. De a műfajom a rövidpróza, azt vállalom.

– *Azért, mert a minimalizmus, a kevesebb néha több híve vagy...*
– Igen, nagyon szeretem megragadni a lényegét. Ha valamiről olvasok, engem nem érdekel a mellébeszélés. Ugyanez a helyzet az írással. Regényírásba soha nem fogtam bele, egyébként is egy jó novellafűzer felér egy regénnyel.

– *Idestova hatvanéves írói pályádon egyszer sem éreztél számottevő késztetést arra, hogy regényt írj?*

– Nem volt ilyen, de az íróbarátok közül egyik-másik néha megkérdezte, nem szeretnék-e már egy igazi regényt írni, vagy azt, hogy az édesapámról írott kéttucatnyi írásból miért nem dolgozok össze egy könyvet. Róla írtam az első részletes novellafűzért, ami akár regénynek is felfogható. Ez lenne *A bolondok királya*, amely 2007-ben jelent meg.

– *Tudnál regényt írni?*
– Abszolút nem érdekel, meg sem fordul a fejemben. Ugyanakkor valószínűleg nem tudnék. A lényegre figyelek. Ha arra törekszem, és azt próbálom megírni, abból nem kerekedik regény. A regény a részletek művészete. Éppen ennek az ellenkezőjére törekszem. Egy jól megválasztott részlet számomra sokkal fontosabb, mint az összes apró momentum.

– *Az elmúlt évtizedekben beérett, egységes lett az írói hangod, de pályafutásod korai szakaszában kikacsintottál az avantgárd felé is: a Futószalagon (1965), a Nemezió Gonzalez egyetemi*

tanár beszéde a Fekete-erdő állataihoz (1970), a Valenciánál a tenger (1975) késő avantgárd szemléletű kötet. Minek tekinted ezt a kitérőt, esetleg hangkeresésnek?

– Először is, kizárólag a Valenciánál a tenger című tekintem avantgárd kötetemnek. A válaszom nem, mert az avantgárdban is megvolt a hangom. Nálam az avantgárd azt jelentette, hogy a magyar műhelyesek voltak a barátaim Párizsban. Ők felfedezték azokat az izmusokat, amiket már az 1900-as évek eleje óta minden francia íróember ismert. Velük ellentétben, én francia szakos egyetemistaként sokat hallottam ezekről az irányzatokról már azelőtt is, hogy Franciaországba jutottam volna. Szóval, az én felfogásomra nem hatottak újult erővel. Ellenben úgy éreztem, írói nyelvet gazdagító fordulatokat hozhatnak. Nagyjából húsz évig együtt dolgoztam a Magyar Műhely tagjaival – habár nem voltam igazán műhelyes, rendszeresen közölték az írásaimat. Aztán egyszer csak rájöttem, hogy az avantgárd olyan, mint a számarköhögés, át kell esni rajta. Utána nyomtalanul kigyógyul belőle az ember. Azóta már visszatértem a történethez.

– Jól érzem úgy, mintha ennyi év elteltével elhatárolódnál az avantgárd jegyeitől?

– Nem tagadok le semmit, csupán arról van szó, hogy ma már nincsenek kimutatható avantgárd hatások a műveimben. Másrészről, amikor tombolt a posztmodern, abba ennyire sem kószoltam bele, abból teljesen kimaradtam. A trópuson éltem, oda nem gyűrűzött be. Ott előbb fel kellett volna fedezni a valóságot, hogy utána a szerzők ne írjanak róla. Ezért van az, hogy amikor az 1980-as évek végén újra megjelentek a könyveim Magyarországon, azok történeteket mondtak el. Röviden, világosan. „(...) dolgozni csak pontosan, szépen (...)” – József Attila intelmét mindig szerettem ismételtetni. Azt hiszem, a pontosság a szépség egyik válfaja.

– Állandó a témavilágod?

– Nem, egyáltalán. Az első években a hazáját elhagyó, oda visszakészülő diáknak a honvágya és érzésvilága határozta meg a szövegeimet. Az első írásaimat 1956 után franciául írtam. Meglehetősen sokáig eltartott a hazakészülés korszaka. Azután jött a második nagy témakör: az Óhaza felfedezése. Vagyis mi az, amit harminc év után otthon talál a hazatérő. A harmadik pedig az otthonról visszatekintés a hosszúra nyúlt nyugati tanulmányútra. Valamiképpen hamar rájöttem, hogy a sikeres életéknél nincsen unalmasabb. Már csak ezért is vonzottak azok, akik nehezen találják meg a helyüket. Az elesettek, az útpadkára szorultak, így szoktam mondani. Ez minden korszakomon keresztülível, a mai napig nem írok sikeres emberről. Tudtommal még egyszer sem tettem.

– Ugyanakkor meglehet, te lennél az egyedüli a nyugati magyar irodalomban, aki az íásaiban emléket állított a saját polgári foglalkozásainak?

– Ott van a derék író, Lénárd Sándor, aki a Völgy a világ végén című regényében leírja a munkásságát a brazil őserdő határán. De mégiscsak az az érzésem, az egész nyugati magyar prózairodalomban én vagyok az egyedüli, aki az ottani munkásságomat megírom. A menekültek érzésvilágát elbeszélték prózaíró és költőtársaim, de Lénárdon kívül egyetlen példát nem tudok arra, hogy egy nyugati magyar író részletesen, napról napra bemutatta volna, mit csinál. Éppen ezért óriási tapasztalás volt, amikor a franciáknál láttam, hogy Louis-Ferdinand Céline végig orvosi praxist folytatott, François Mauriac pedig hivatalnok volt. Tehát polgári foglalkozásaik voltak, amellet művelték az irodalmat. Közéjük álltam be a Tanár voltam a trópuson (talán végleges, és nem csak munka-) című kisregényemmel, amely az Ünnepi Könyvhétre jelenik meg a Scolar Kiadó gondozásában. (Másképp Kulcsár Katalin, a Magyar Rádió volt munkatársa szerkesztésében ugyancsak akkorra időzítve, gőzerővel készül egy új

kötetem, amely „régí” kiadómnál, a Magyar Naplónál lát napvilágot. Annak *Különös boldogság* lesz a címe.)

– *Más motivációd is volt a kötet megírására?*

– Mi, vagyis az átlagolvasó, nem sokat tudunk a „művelt nyugatról”, végül is azt, hogy a Nyugat azért gazdag és virágzó, mert szisztematikusan kirabolta a harmadik világot, hajlamosak vagyunk elfeledni. Ha bemegyünk a Louvre-ba vagy a British Múzeumba, vajon eszünkbe jut, hogy elbitorolt kincseket látunk? Nem hinném. Ezért gondoltam úgy, hogy meg kellene írni a gyarmatosítás utótörténetét. A nagyhatalmak háromszor rabolták ki a gyarmataikat: először amikor elfoglalták, aztán az ottlétük évszázadai alatt, végül akkor, amikor magukra hagyták a gyarmatokat. Elvinni magukkal mindent, amit lehet, ez hajtotta őket. Kabdebó Tamás, az írországi magyar prózaíró megírta, hogyan rabolta ki az egykori Brit Guyana könyvtárát, ahol igazgató volt. 1966-ban felszabadult az ország, és valamennyi értékét elszállítottak a gyarmatosítók. Nem csoda, hogy a végcéblakon keresztül kellett menekülnie a feldühödött helyiek elől. Én azután kerültem Puerto Ricóba, hogy a spanyol uralom után felszabadult. De a régi gyarmatosítók könyveiből folyt az oktatás. Ez ám az utolsó kisemmizés és megaláztatás. Ezeknek az egykori gyarmatosító impériumoknak nincsen erkölcsi joguk arra, hogy kioktassanak minket.

– *Az 1980-as években a jelenlegi – sorrendben második – feleségeddel, a kubai származású egyetemi tanárral, María Teresa Reyes-szel közösen kezdtetek magyar irodalmat fordítani spanyol nyelvre. Mi motivált benneteket?*

– Amikor leomlott a vasfüggöny, megpróbáltuk kihozni a nagyvilágba a magyar irodalom értékeit. Ezt annak idején ablaknyitogatásnak neveztük a feleségemmel. A Puerto Ricó-i egyetem meghívta az általunk lefordított fiatal magyar költőket, akik tananyagká is váltak. Így került ki a fiatal Kukorelly Endre, Parancs János, Zalán Tibor és még sokan mások. Mindig is tudtam, hogy mit érdemes lefordítani. Sajnos az otthoniak nem voltak nyitottak a javaslataimra. Annak idején megírtam Gion Nándor trilógiájáról, hogy azonnal le kell fordítani, mert fontos lépés lenne a magyar irodalomnak. Ez lehetett volna a mi *Száz év magányunk*. Végül fordításban azóta is csak részletekben jelent meg. Motivációt illetően a díjak soha nem foglalkoztattak az átlagosnál jobban, de büszke vagyok, hogy az íróársadalom úgy ítélte, megérdemlem a Magyarország Babérkoszorúja díjat, amelyet március 15-e alkalmából kaptam meg. Bár ténylegesen csak április legvégén, már Budapesten veszem át.

– *Kiket tartasz a „maiak” közül lefordításra érdemesnek?*

– Ha valakit tehetségesnek érzek, esetleg fiatal ismeretlen skribler, akkor vállalom a fordítást. Utoljára Csenger Levente prózáját és Terék Anna verseit fordítottam, valamint a Weisz Dorka írói álnév alatt alkotó magyar–német tanár szakos hallgatóét.

– *Több munkádát magad fordítottad spanyol és francia nyelvre (bár vannak olyan írásaid, amelyeket egyszer sem ültettél át anyanyelvedre), néhány éve bolgár, tavaly pedig német fordításban is megjelent egy-egy könyved. Várható újabb idegen nyelvre történő Ferdinandy-átültetés?*

– Igen, ha minden igaz, egy amerikai egyetemi kiadó készít önálló angol kötetet a rövidprózáimból. Néhány hónapja járt nálunk a fordító.

– *Hova helyeznéd magadat az irodalmi palettán?*

– Kicsit ironikusan azt mondanám, ha otthon maradtam volna, valószínűleg Szakonyi Károly antológiájában szerepelnék, amelyet a Kádár-korszak feledésre ítélt íróiról állított

össze. De máshogy alakult az életem, Franciaországban, ahol irodalmi díjakat kaptam, ahol az új regény köréhez tartoztam, olyan barátaim lettek, mint André Maurois vagy Georges Piroué. Végeredményben lehet, sehova sem tartozom. De a francia irodalom annak idején befogadott, tizennégy könyvem jelent meg francia nyelven. Most lassan latin-amerikai író válik belőlem. Puerto Ricó-i egyetememen velem együtt tanított Ciro Alegria és Juan Ramón Jiménez. Egyébként az itthoniak között Karinthy, Örkény, Szakonyi a nemzedékem. Mesteremnek tartom Cs. Szabó Lászlót, a fiatal nyugati írók „osztályfőnök urát”. Kifejezetten szerettem Déry Tibor 1956-os rövidprózáját, amit a mai napig is a műfaj csúcsának érzek.

- *Kiket tartasz az elmúlt fél évszázad legnagyobb magyar szerzőinek?*
- A felsoroltakon kívül Füst Milánt, Gion Nándort, Bodor Ádámot, Tarr Sándort, és sorolhatnám holnapig.

Miami, 2019. március